

הענין השנים עשר.

נהגו בנות זריות בגלילותינו אלה ע"פ חכמי הדורות הקדומים שלא לאכול פולים ועדשים שלא בבדיקה אלא שאין מחמירות בבדיקתן כל כך, והוא שהעדשים בדיקתן קלה אצלם, מפני שאין להם בדיקה ביד אלא אם העדשים ישנות נותנות אותן במים והנקובות צפות למעלה, והחדשות אין חוששות להן בבדיקה כלל מפני שאין התלעתן מצויה, ובפולים החדשות אע"פ שלפעמים מתליעות רחשים דקים במחובר, אין חוששות בבדיקתן מפני שהתלעתן דבר שאינו מצוי כל כך, אבל משנתנישנו הפולים מ ט ע י נות עצמן לבדקן, מהן שבדקות אותן לנקוב הפולים אחר שנתנום במים ורככום לרשום בכל מקום שמוצאין שם רושם של רחש ומוציאות את הרחש, ואותן שאין מוצאות בהם רושם אין בודקות כלל, ומהם שאין מטעינות עצמן לכל כך, אלא נותנות אותן שלמות במים צוננים כדי שיפרוש הרחש ויצא לו, ואח"כ נותנים אותם במים רותחין עד שכל שנשארו בהם ימותו במקומם, וכשמוצאין אותן אח"כ בחיץ, משליכות הרחש ואוכלין את השאר. והיו אותם התלמידים צוחים עלינו הרבה ומחזיקים אותנו כמחזרים אחר הקולא, על שאין אנו מחזין בידן, ועל שאין אנו מכריזין ומוזהרין שלא לאכול מהן אלא ע"י בדיקה מעולה, כחתיכת כל פול ופול לשנים לעשותן גריסין, ואפי' אותם שלא נראה בהם שום רושם. נמתי להם. הניחו לבנות שלנו דהני נשי דידן בנות מורינ אינון, ואי לאו דחוו בכי נשא לא עבדי אף הן.¹

חזרו וצווחו וגלגלו עלינו מה שאמרו (תולין ס"ו.) אמר שמואל קישות שהתלועה באביה אסורה וכו', כלומר אע"פ שאין איסור שרץ אלא א"כ שרץ על הארץ, כל שנזכר במחובר רחישתו במקומו נקראת רחישתה על הארץ, והרי אנו מוצאים פולים רבים שיש בהם רמשים דקים ואין ספק שבמחובר התליעו, ואחר שהדבר מצוי, יש לחוש ואין לאכלן שלמות בשום צד אפי' הרכות שבהן.

נמתי להם אל תכפרוני בשעת הרין, (פסחים ס"ט.) והרני מודיע לכם שהרבה רבנים מתירין מכל וכל, בלי שום בדיקה בעולם אפי' הישנות, והוא שבתוספות (תולין ס"ז ד"ה דיקא נמי) כתבו שזו שאמר שמואל קישות שהתלועה באביה אסורה, אין הלכה כן. וממה שאמרו עליה (שם) לימא מסייע ליה דתני חדא על הארץ להוציא את הזיוון שבעדשים ואת היתושין שבכליסים ותולעת שבתמרים ושבגרגרות, כלומר להוציאם מכלל איסור שרץ, ותניא אידך [כל שרץ השורץ] על הארץ לרבות תולעת שבעקרי ותים ושבעקרי גפנים, כלומר לרבותם לאיסור שרץ, מאי לאו אידי ואידי, בפירא, אלא הא דאמ' בעקרי וכו', פירושו שהתלוע באביה ומשום איסר דעל הארץ מיקרי, ואידך שלא באביה ומשום הכי שריא, הואיל ולא פירש על הארץ, ומשני

¹ ועיין בכ"פ פכ"ה וביו"ד כש"ך סי' פ"ד סי"ק ל"ה.

לא אידי ואידי באביה, והא בפירא הא באילנא, דכל דאילנא מיהא על הארץ מיקרי, אלמא כל דפירא אפי' באביה כשרה, ואחר שכן אין כאן צריך בדיקה כלל, וכן הביאזה בקצת התוספות בשם רבינו יעקב ז"ל, ונראה לי סער לדבריהם מדאמרינן התם עלה דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זתים ושבעקרי גפנים אלמא כל דפירא שרי אפי' התולעה באביה, ולשון זה ר"ל דיקא נמי, ברובו מקומות הלכה הוא, ואע"פ שמצינו נסח זה במה שאינו כהלכה בענין קידושין שאין מוסרין לביאה, מ"מ ברוב מקומות הלכה הוא, ולדעת זה אפי' התלוע באביה מותר לגמרי, ואע"פ שאנו נוטים לפסוק כשמואל וכדעת רוב פוסקים,¹ ומשום דבגמרא שקלו וטרו אליביה, מדקאמ' (חולין נ"ה.) רב הונא כל בריה שאין בה עצם אין מתקיימת שנים עשר חודש ואמרי' עלה שמע מינה מדרב הונא הא דאמ' שמואל קישות שהתליעה באביה אסורה, הני תמרי דכרא לכתר תריסר ירחי שתא שריון, כלום' שאם התלועו במחובר הרי מתו ועפר בעלמא נינהו, ואם הם חיים לאו במחובר התלועו, והרי לא פירשו ולא שרצו בארץ. אלמא דהא דשמואל הילכתא היא, מ"מ המאונים מעיינות² ואין הכרע מונו אל זו, והרי אתה רואה מדבריהם שהקלו בהא בלא שום בדיקה, שאם אין שם נקב הרי לא יצאו ולא שרצו על הארץ ואפי' אם איכא שם נקב, אלו יצאו לא חזרו, שכל שיצא אינו חוזר כדאיתא בגמרא. ולא עוד אלא שאף לשיטתנו שפוסקין כשמואל יש מקילין בה מצד אחד לומר שלא נאסר אלא כשהחור גדול כל כך שהרחש יכול להלוך בתוכה, ומאחר ששירץ והוא מחובר בקרקע רחישתו נקראת רחישיה על הקרקע, והרי אותן הרחשים הנמצאים בפולין אין חורן מחזיק בשיעור זה ונמצא שאין כאן שירון. וכן נראה דעת רבינו שלמה ז"ל שפירש בההיא דשמואל שמכיון שהתולע מהלך במחובר לתוך הקישות הרי הוא כמהלך על הארץ, והרבה מסכימים לדבריו, ואע"פ שיש חולקי' בה לומר שכל שמתנועע בעצמו נקרא שירון דאי לאו הכי לא אישתמיט תלמודא מלהרכיבה. ואף אני נוטה לדעת החולקים מפני שרוב המתלועים כך הם, וא"כ לא היה לו להחליט את הסתם באיסור, מ"מ אין כאן הכרע.

וכן יש מקילין מצד אחר שאפי' נפסוק כשמואל לאסור כל שהתלוע באביה, וכן שנאמר כל שמתנועע בעצמו נקרא שירון, מ"מ דוקא בההיא דמשתכח בה ומדאיתיליד בה ריעותא איכא למיחש דבאיבה התלועה, וכן יש לומר שמתנועע בעצמו שירון הוא, אבל מן הסתם אחזוק איסורא לא מחוקינן ואין צריך לבדיקה כלל. ואפ' באותם שהתלועה מצויה בהם. ואף רבנו שלמה סובר כן ממאי דמפרש (חולין מ"ה:) שהני תמרי דכרא שהתלועו ואין ידוע אם במחובר אם לאו, ואע"פ שאף בוו אנן חולקים, משום דאי הכי הוה ליה למימר הני תמרי דאתלועו, ולא לומר מאחר שהרחש מצוי

¹ב"ב ג' ובשאלתות ועיין ברא"ש שם.

²עיין לעיל עמוד ו' בהערה 3.

בהם אסור לאכלם בלא בדיקה, ובענין בדיקת הריאה, מ"מ אחר שמצינו כמה מקילין, הרי אין להחזיקם כמחזרים אחר הקלות, וכ"ש שמותר להם כהלכה רווחת בבדיקה הנהוגה להם לא להצרכת חתיכת אחת לשתיים עד שתמנע אכילתם שלמות, אלא בפולים ועדשים חדשים אין רחש מצוי בהם אע"פ שנמצא בהם לפעמים, אבל כשנתשנו בעדשים בודקין במים, ובפולים בודקין בכל אותם שרשומן מוכיח שיש שם רחש ונוקבין במקום הרושם אחר שנתרככו במים ומוציאין אותו שמא התליעו במחובר. ויש מפרשים שכל שנתשנו הפולים אינן צריכות בדיקה כלל שאותם הרחשים הדקים שנמצא בהם לפעמים כשהן רכות כבר מתן, ואותם השחורים הנקראים בלשון לעז גורגיליש מתהווים הם אח"כ, ומשנתהוו לא פירשו, שהרי הנקב סתום, ואפי' נפתח אין חוששין שמא פירש, שכל שיצא אינו חוזר לחורו, ומ"מ יש אומרים שאף הרחשים הדקים שנעשים בהם במחובר מתקיים, והם הם אותם השחורים שאנו מוצאים בהם אח"כ, ופעמים שנעשים במחובר ופעמים לאחר שנתלשו, ומתוך כך כתב הרב המובהק ד' אברהם בר דוד ז"ל שכל אותן שהן שלימות ואין בהם רושם אין מחזיקים בהם ריעות ואין צריכות בדיקה כלל, אבל אותם הנקובות, או אותם שיש בהם רושם נוקבן ומוציאן, וזו היא הבדיקה הרגילה לנשים שלנו ודיינו בכך, והעדשים נבדקות במים בדרך שכתבנו. אבל החדשות בין בפולין בין בעדשים אין מצריכים בדיקה משום דמילתא דלא שכיחא הוא ואחזוקי [אסורין] היכא דלא אתילד ריעותא לא מחזקינן. וכבר בארנו שיש שנותנין אותן במים צוננים תחלה כדי שיצאו כל אותן שיש שם נקב ואח"כ נותנין אותן במים רותחין כדי שימותו הנשארים, ואפילו פרשו אחר מיתה מתירין אותן, מפני שהם גורסים¹ (חולין ס"ו:) פירשה ומתה מהו, כלומר שמתה אחר שפרשה, ושאל בה אם היא מותרת, ונשאר בתיקו ומחמירין בה. וכן גורס רבנו שלמה ז"ל הא פירשה אחר שמתה מותרת, וא"כ כל שמת הרחש אפילו אח"כ אין בו איסור. ומ"מ יש גורסים פירשה מתה ונמצא שאף מתה קודם שפירשה ואח"כ פירשה אסור מספק, ומאחר שמצינו הדברים מבולבלים ושאין האיסור ברור ומחזור בידינו כל כך. כל שהלכה רופפות פוק חזי מה עמא דבר (ברכות ס"ה.) ומנהגם של אבות תורה היא ועליו אין להוסיף.

הענין השלש עשר.

ראיתי עוד באותם התלמידים שהיו מודים ובאים להתיר פולים מבושלים של גוים לאכלן כל שנתבשלו בלא בשר ובלא שום איסור בעין, שאם משום בישולי גוים הרי נאכל כמות שהוא חי הוא,

¹ ועיין גם ברא"ש שם שמביא יש גורסין פירשה מתה וכו', ובמגיד משנה הלכות כאכלות אסורות פ"ב הט"ז.

ואם משום גיעולי גוים נותן מעם לפגם הוא, כלומר שהרי סתם כלים של גוים אינן בני יומן.¹

וודאי סוגית הגמרא מוכח כדבריהם וכמו שאמרו (ע"ז ל"ט): דבש למאי נחוש לה, אי משום בישולי גוים הרי נאכל כמו שהוא חי הוא ואי משום גיעולי גוים נותן מעם לפגם הוא, וכן בשמן של גוים אמרו (שם ל"ה): האי משחא שליקא דארמאי שרי? א"ר ספרא למאי נחוש לה אי משום בישולי גוים נאכל הוא כמו שהוא חי ואי משום גיעולי גוים נותן מעם לפגם הוא, וא"כ כל שבישלו הגוי בכליו בלא בשר או בלא איסור אחר בעין מותר לאכול ממנו אם הוא נאכל כמו שהוא חי ואם יסייע ישראל מעט בבישולו, ואחר שכן כמעט והיינו לעם אחד, אלא שלדעתי לא הותר נותן מעם לפגם להדיא אלא לאחד משני דברים, האחד שנזדמן במקרה שישראל בישל הקדרה של גוי בשוגג, שהרי במזיד בטול איסור הוא ואין מבטלין איסור לכתחילה, אלא שבישל בה בשוגג ובדיעבד מותר אפי' בסתם כליהם, ר"ל שלא נתברר שאינו בן יומן, שסתם כלים לאו בני יומן נינהו כדפרישנא במסכת ע"ז, שדבר זה אינו מצוי לבשל בו בקדרה שנתבשל בה היום, ולא גזרו בו בדיעבד, והשני אף כשהגוי בישל בכלי שלו אלא שאותו דבר שבישל בו אינו דבר הרגיל לבשלו עם בשר או עם שאר איסורים, ומאחר שכן מותר לישראל לאכול ממנו אחר שנסתלק משם דין גיעולי גוים בדרך שהוכרנו בדבש של גוים ובמשחא שליקא דארמאי וכן בכוספן של גוים, והיא פסולת של תמרים והיו רגילים לעשות ממנו שבר ע"י מים חמים בכליהם, ומותר מדין נותן מעם לפגם, וכן מה שאמרו (ברכות ל"ו): האי המלתא [דאתיא מבי] הנדואי שריא, והרי מילתא זו היא מרקחת הגנוביל העשוי בכליהם ומדין נותן מעם לפגם, אבל תכשילין שהגוי מבשל אותם לעצמו בכליו ושדרכם לבשולם ברוב הימים בבשר או בשאר איסורין אע"פ שאם לא נתבשל בבשר אין מתירין אותו להדיא חס ושלום, שזה דבר המצוי הוא וגוזרין עליו, ולא עוד אלא שדברים אלו הרגילים בכל יום לחוש לבני יומן, ואע"פ שבלוקח כלי השמיש מן הגוים אמרו (ע"ז ע"ה): וכלן שנשתמש בהן וכו' מותר, אלמא דסתם כליהם אינן בני יומן, והיא בשלקחה ישראל ובישל בה, שאין הדבר מצוי לבשל בכלי ולמכרו מיד, אדרבה כל שדעתו למכרה מנפחו כמה שאפשר לו תחלה, והוא הדין לדעתי אם בישל בה הגוי דבר שאין מצוי לבשלו עם בשר או עם שאר איסורין שאין הבישול בדברים אלו מצוי בכל יום, וכן שבשולים אלו כגון דבש ושמן וכוספן, אדם מכוין בהם לכל שפסקה והומתו, אבל תכשיל שהגוי מבשל לעצמו בכליו ושהוא דבר שרגילות בישולו מצוי, וכן שאדם רגיל לבשלו עם בשר או עם שאר איסורין לא הותר לאכול לכתחלה, אף כשנתברר לו שלא נתבשל עם שאר איסורין, וכן שמן הסתם יש לחוש לה לכת יומה שהרי התבשיל מצוי

¹ וכן מסק דש"י ור"ת ועיין ברא"ש ע"ז ל"ט, ילפנינו בגמרא אסור, וע"ש בדקדוקי סופרים.

בכל יום, והדברים ברורים, אעפ"י שהם דברים מחודשים ואף אותם חברים נהגו בדבר והורו לי בהם.

ואח"כ מצאתי לאחר מן התכמים שכתב שקניית דברים אלו מן הגוי הרי הם כבשול לכתחלה, ואין ספק שלא הותר אלא מה שנתבשל בו בדיעבד, וכן מצאתי לרב רבינו משה ז"ל שכתב בהלכות מאכלות אסורות (פ"ו הי"ח) פולין ואפולין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותם גוים ומוכרים אותם, אסורים משום בשולי גוים במקום שעולין על שלחן מלכים לפרפרתם, ומשום געולי בכל מקום שלא בשלום עם הבשר או בקדרה שבשלו בה בשר וכן הסופגנין שקולין בשמן אסורין אף משום גיעולי גוים, והרי שלא הפריש הרב בין בת יומא לשאינה בת יומא מפני שלכתהלה אסור משום גזירת בת יומא, וקניה מהם הרי כבשול לכתחלה, אלמא שכל כיוצא בזה אחר שהדבר מצוי הרבה, יש לגזור זה מפני זה, ויש בזה ראייה לדעתי שהרי בשתיחא במלפחי והוא קמה קליות של עדשים שהיו עושין מהם תבשיל עם דבש לסחורה ומצניעין אותה ומוכרין, ואסרוה משום דרובא דאינשי [גותנים] בה חלה ר"ל חומין, ואף במלפחי ומיא ר"ל שנתברר שאין שם חומין אסרו זה מגזירת זו אמו חברתה, אלמא כל דבר המצוי גזורין זו מפני זו, ואף בראש הפרק כתבו (רמב"ם הלכות ט"א פ"ו ה"ב) אין לוקחין כלי חרש ישנים מן הגוים כל שנשתמשו בהם בחמין, כגון קדרות וקערית לעולם אפי' היו שועין באבר, ואם לקח ובישל בהם מיום שני והלאה מותר התבשיל, אלמא כשבישל ישראל מיירי, וכוספן ודבש הותרה קנייתם מטעם שהזכרנו, וכן שאין בהם גזירת בת יומא שפגמה אף בכת יומן, וכן בשמן, ומ"ם בערמונים נראה להתיר, דתרי ספיקי נינהו שמא הקליפה מונעת מעם מהם, ואם יש מעם, פגום הוא, וכן יש מתירין בזתים כבושים או מלוחים של גוים, כל שאין לחוש לזילוף יין או חומין, אע"פ שאפשר שחלטום ברותחין קודם מליחתם שמא לא חלטום, ואם חלטום, מעם פגום הוא.

הענין הארבעה עשר.

נהגו בגלילותינו אלה במי שנולד מהול להטיף ממנו דם ברית ולברך על הטפה זו אשר קדשנו וכו' להטיף ממנו דם ברית, וצווחו אותם חברים עלינו לומר שאין צריך לברך, וכל שאין צריך לברך בו ומברך הוא לא הריכה לבטלה וגלגלו עלינו שראו להרב ר' משה בן נחמן ז"ל שכתב שכל המברך בה אינו אלא טועה ועובר על לא תשא², והיאך אתם מכניסים עצמכם במה שהרב מזהיק את כל הנהוג כן בטועה וכעובר. נמתי להם בני לא

¹ברכות ל"ח, מ"י רש"י באכל העשוי מקמה קליות שנתיבשו כתנור בעיר שהשבלים לחים.

²ע"ין הדושי הרמב"ן לשבת כ"ג. (הוצאת פרעסבורג ט"י).

הכעס מכריע אלא הראיה מכרעת, ואם הרב מחזיקנו כטועים בכך כמה רבנים נעשו טועים, ואלו באנו לדין אחר כל בית דין ובית דין כמה טעויות וכמה שבושים נמצאים בדברי כמה רבנים, אלא בואו ואומר לכם דבר זה מחלוקת ישנה היא, יש אומרים שצריך לברך וי"א שאין צריך לברך, ואף הרב רבינו משה ז"ל (בפ"א מהלכות מילה הל"ו) כתב בה שאינו צריך לברך וכמה גאונים ורבנים חולקים בזה לומר שצריך לברך והרני מודיעכם מה שהמחלוקת תלויה בה.

הנה בפרק כמה מדליקין (שבת כ"ג.) אמרו בענין נר חנוכה מאי מברך אקב"ו להדליק נר חנוכה והיכן צונו מלא תסור, ואותיב רב עמרם מדתנו הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומומנין עליו ומפרישו ערום, ואי אמרת כל כדרבנן בעי לברוכי היכי מברך ערום, קא בעינא והיה מחניך קדש וליבא, כלום' שהרי לדברך צריך לברך בשעת הפרשתו, ואמר אבוי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ונר חנוכה ודאי דדבריהם הא ספק דדבריהם כגון דמאי שתקניהו מספק מעושר ספק טבל אע"פ שעקרו של דבר בא מחשש מצוה שהוא מן התורה לא מברכין, וי"ט שני שמברכין אע"פ שתקניהו מן הספק משום דלא לזולו ביה הוא. רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הם, ואנו מפרשים שרבא חולק עם אבוי ודעתו שתקניהו חכמים בספק הבא בדבר שעיקרו מן התורה כגון כסוי הדם של כוי מספק חיה ונולד מהול מספק ערלה מברכין עליו, ודמאי שאני שאף ספק גמר אינו, דרוב ע"ה מעשרין הם. אבל מה שאין שורש בענינו מן התורה אע"פ שחכמים תקנו ברכה בודאי אין מברכין בספקו כלל, כגון ספק הדליק נר חנוכה ספק לא הדליק, וא"כ יום טוב שני אין הטעם משום ולול דהא ספק הבא מחשש דבר שהוא מן התורה הוא, ומה שקורין אותו בסוגיא זו ספק דבריהם מפני שבימי אבוי ורבא לא היה יום טוב אלא מתורת מנהג אבותינו ומצא שאין בו סרך תורה אלא מנהג על ספק, הקדום ומתוך כך הוא קורוהו ספק דבריהם, או שמא לדעת אבוי הוא קורוהו כן שכל הספקות שוות אצלו שלא לברך, והרי לפי פירושו נמצא לדעת רבא שהלכה כמותו שכל ספק הבא בדבר שעיקרו תורה מברכין עליו, וא"כ כסוי דם הכוי ונולד מהול ספק נמל לולב ביום ראשון ספק לא נמל וכל כיוצא בזה מברכין עליו.

זו היא שטתינו ואחר שמברכין על נולד מהול להטיף דם ברית אף האב מברך אקב"ו להכניס את הבן בבריתו של א"א, ומ"מ אין מברכין בה על המילה אלא א"כ נראת שם ערלה כבושה בודאי, ומ"מ אותם המפרשים שאתם נוטים לשטתם סוברים שאף רבא לא חלק על אבוי אדרבה מודה לו שאין מברכין על שום ספק חיוב אף בדבר שודאי מן התורה כגון נולד מהול, אלא שעל ודאי ושאין ספקו אלא אם יצא ממנו אם לאו כגון ספק נמל ספק לא נמל הוא שמחייבים אותו לברך, אבל כל ספק חיוב

לא, וזה שפירש בטעם דמאי הואיל ורוב עמי הארץ מעשרים חס, אינו אלא שהפליג בטעם דמאי לומר שאינו ספק גמור, ואין ספק שהדברים רחוקים שכל שהוא אומר רבא אמר וכו' לשון מחלוקת הוא, וכל שכן שיש להרחיק מי שפירש לשניהם שאף בודאי חיוב אלא שספק אם יצא אם לאו אינו מברך ואע"פ שבספק קרא את שמע ספק לא קרא חוזר ומברך דהא מפני שהוא כקורא בתורה וכמו שאמרו (ברכות ט' : במשנה) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה ופורשו בו (שם י' :) לא הפסיד בברכות, שכל שהוא ספק אי זה ספק שיהיה אין מברכין עליו שכל ספק שהוא קרוי ספק דבריהם שלא הוהירה תורה על הספקות וודאי זה אינו, שא"כ לא היה לו לומר אלא אין מברכין על הספק ומה לו לפרוט ספק דבריהם, ואחר שכן אין ספק שהשטה הנכונה כדברינו, אע"פ שרבינו הרמב"ן ז"ל חולק בו, וכל שתקנוהו חכמים מספק כדבר שהיובו מן התורה, הן שהוא ספק בעקר חיובו הן שהוא ודאי חיוב אלא שספק יצא ספק לא יצא, מברך עליו, אחר שודאי מן התורה, ותמה על עצמך והרי המל את הנגרים ואת העבדים מברכין על הטפתם וכדאיתא בהדיא בפרק מילה. (שנה קל"ו :) ולבעלי שטה שלכם ראיתי בנר שנתנייר כשהוא מהול כנון ערבי מהול (ע"י כ"ו) שאין בו שום ספק ערלה שהוא צריך להטיף דם ברית, הראיתי להם שהם מורים וכאים שמברכין על הטפה זו אקב"ו להטיף דם ברית ופירשו הטעם מפני שהמילה הזאת מכניסתם תחת כנפי השכינה.

ועם זה הם אומרים אבל קמן שנולד כשהוא מהול אין מברכין וכו' שאין הטפתו אלא מספק ערל כבושה, והדברים מתמיהים, והרי הקמן אף הוא נכנס תחת כנפי השכינה בברית, ואם מפני שכבר הוא מורע ישראל הרי אמרו בשלשה דברים נכנסו ישראל תחת כנפי השכינה במילה ובטבילה ובקרבן, וכי מפני שנוסף עליו ספק ערלה כבושה מגרע גרע, אלא ודאי דברים רחוקים הם ועקר הדברים להטיף ולברך כמו שנהגנו אנו ואבותינו ורבותינו נוחי נפש ואין לזוז מהם, שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן.²

והטפה זו לפי הסוגיא נראה שהיא מחמת ערלה כבושה⁸ ופירושה מעט עור דק דבוק בבשר כעין קרום שמתוך דקותו ודבקותו ומיעוטו אינו ניכר ודומה כאלו העטרה מגולית מכל וכל ושמא היום או לימים תתפרק ותתכסה בו העטרה, וא"כ הטפה זו סביב העטרה לגלותה יותר מעט, ותקנו הגאונים לעשותה בצפורן דרך משמוש וגרירה בצפורן עד שיצא דם ואם מצאו בה כן הרי אית מילה ודאית, ואם לא נמצא הרי יציאת הטפת דם ברית ולא באומל, ולמה לי הדור ראיתי שחותכים מעט

¹ יבמות נ"א, כישנוי לשון. ובמס' גרים פ"ב מ"ה: כשם שישראל נכנסין לברית בג' מצות כך גרים למילה ולטבילה ולקרבן.

² ג"ל כבר קבלו אבותיכם עליהן שנ' שמע בני וגו' כמ"ש ר' יוחנן פסחים ג':

³ ועיין ב"ר פמ"ו.

מן העור הנפרע, ואין נראה כן לפי הסוגיא שמאחר שנפרע העור מעל העטרה מאליו מה לנו ולחתוכן ואינו אלא כמתוך בבשר ומ"מ אם לא נתגלית העטרה מכל וכל אלא שעדין דבוקה בסוף העטרה ודאי נשלים אותה פריעה ודיו ואין בזה ספק.

הענין החמישה עשר.

נהגו עוד בגלילות קאמאלוגיא לכתוב בשטר מלוח שבין ישראל לחבירו על מנת שלא ישמטנו בשביעית ומפני שהם סוברים ששביעית לענין השמטת כספים נהגת בזמן הזה מדברי סופרים ומצריכים תנאי כדי שלא תהא שביעית משמטתו וכדאמרי' (מכות ג'): על מנת שלא תשמטנו שביעית הרי שביעית משמטתו כלומ' שאינו יכול לבטל דין שביעית בתנאי ע"מ שלא ישמטנו הוא בשביעית אינו משמט, שכל תנאי שבממון קיים אפי' בשל תורה והרי הוא כמחייב עצמו כממון שלא חיבתהו בו התורה שהוא חייב.

והיו מתמיהים עלינו על שלא היו נוהגים כך, והיינו בעיניהם כתוכפין ממון שלא כדון ונשאו ונתנו עמנו בה, והיו מביאין אותה ממה שראו בנמרא של גטין (גטין ל"ו) רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להרדי' ר' יוחנן¹ מסר מילי לר' חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרנא אמר ליה לא צריכת והרי חכמים אלו אחר חרבן בית שני היו ואלמלא שנוהגים היו השמטת כספים עד שהיו מוקקים את עצמם למסירת דברים, וכן מאי דאמרינן במס' ע"ב² האי דלא ידע בכמה שני בשבועה קאי לשיליה לתנא קמא (?) [כמה] חשיב, והרי התנא מונה לחורבן הבית אלמא שנוהג היה דין שביעית אף לאחר חורבן.

נמתי להם אדרבא זו של גטין מוכחת שאין שמיטת כספים נהגת בזמן הזה בחיוב אפילו מדברי סופרים, שא"כ היאך היה מספיק להם³ מסירת מילי אהרדי, וודאי לדוינים הקבועים היו צריכים למסור, וכדאמרינן⁴ מוסרני לכם פלוני ופלוני הדוינים שבמקום פלוני וכו'. וודאי רב אשי היה הדיין הקבוע, והם לא היו מוסרים אלא התלמידים היו מוסרים זה לזה, ואף זו של ר' יוחנן לא היה דין קבוע שא"כ למה היה הוא שואל צריכנא מידי אחרנא, אלא שבדואי לא היו נוהגים בכך דרך חיוב אלא מדת חסידות היתה בהם שהיו דיני תורה מורגלים בפסקיהם והיה מספיק להם דבר מועם לזכר בעלמא,

¹לפנינו ר' יוחנן.

²עין בנמרא ע"ו פ'. השגויים ונראה המאמר הזה משוכש ומורכב. ועוד הוסיף המעתיק מלדיה וברא נברא מן "כמה", "לח"ק", ועיין דקדוקי סופרים עמוד כ"ב שגורם ג"כ "חשיב", שביעית פ"י מ"ג ומ"ד וזה ניסח הפרובל.